

FEHÉR KRISZTINA

Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék (University of Debrecen, Department of Hungarian Linguistics, Hungary)

SZTENDERD ÉS NYELVELSAJÁTÍTÁS

STANDARD AND LANGUAGE ACQUISITION

A nyelvészet középpontjában jó ideje a sztenderd leírása áll. Ez bizonyos mértékben a közelmúlt, sőt akár napjaink szociolingvisztikájára és dialektológiájára is igaz. Bár e tudományterületek figyelme a nemsztenderd jelenségekre irányul, a kutatók a vizsgált nyelvváltozatokat nem egyszer mutatják be úgy, hogy kijelentéseiket többé-kevésbé latensen a sztenderdhez mint viszonyítási ponthoz képest fogalmazzák meg.

Olyan mérések, amelyekkel a sztenderd kiemelt nyelvészeti-nyelvi státusának indokolatlanságára tapasztalati úton igyekeztek rámutatni, csak a szociolingvisztikában születtek. Ezek a nyelvi attitűdöt vizsgálták, kimutatva, hogy a sztenderd pozitív megítélése valóban markáns, de csak egy tanult (az oktatás és más állami intézmények által közvetített) nyelvi viszonyulás, miközben a saját közösség nyelvváltozatának burkolt, ám természetes (a kezdetektől jelen lévő) presztízse van. A teszteknek azt az eredményét pedig, hogy a sztenderd „nyilvánvaló” tekintélye mellett a helyi csoport nyelvváltozatának „rejtett” presztízse ráadásul adott esetben még jóval meghatározóbb is lehet, szocializációs tényezőkkel, vagyis a közösséghez való kötődéssel és lojalitással magyarázták.

Mindez kétségtelenül helytálló, egy kissé mégis féloldalas: nyitva hagyja azt a kérdést, hogy miért és hogyan alakulhat ki az emberekben ez a viszonyulás a szűkebb környezetük nyelvéhez kognitív szempontból. Pedig a közösségi nyelvről tett kijelentéseinknek pontosan illeszkedniük kell ahhoz, amit az elme/agy mechanizmusairól tudunk. Ezáltal több (nyelvpedagógiai, kétnyelvűségi), attitűdre vonatkozó megállapításunk átértelmeződhet, illetve magyarázatot nyerhet.

Előadásomban a nyelvi attitűd formálódását a nyelvelsajátítás pszicholingvisztikai kontextusában tárgyalom. Kísérleteket elemezve arra kívánok rámutatni, hogy a helyi közösség nyelvéhez való pozitív viszonyulás annyira természetes és meghatározó, hogy már magzati kortól kezdve jelen van, és a nyelvtanulás origójává válik.